

рекламу і вона буде ефективною, але при цьому необхідно зменшити кількість звичайної реклами.

Основним завданням дослідницької роботи було виявлення сприймання соціальної реклами в залежності від емоційного інтелекту і були отримані наступні результати: що при дуже низькому рівні емоційного інтелекту (EI) характерним є середній та високий рівні сприймання соціальної реклами (ССР), при низькому рівні EI – середній рівень ССР, при середньому рівні EI – середній рівень ССР та при високому рівні EI характерним є високий рівень ССР.

Отже, можна зробити висновок, що для осіб з дуже низьким, низьким та середнім рівнем EI характерним є середній рівень ССР, через те, що остаточне становлення особистості має місце значно пізніше, і важливою складовою частиною його є розвиток емоційного інтелекту.

Степанчук Д. М., студентка 4-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: професор кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор *Романенко О. В.*

ВПЛИВ СТИЛІВ ЛІДЕРСТВА НА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ У ГРУПІ ПІДЛІТКІВ

У динамічних умовах сучасного життя актуалізується тема лідерства як умова конкурентоспроможності особистості в різних галузях діяльності людини. Лідерство – це природний соціально-психологічний процес у групі, побудований на впливі особистого авторитету людини на поведінку членів групи. Різні аспекти вивчення цієї проблеми представлені у працях відомих вчених, таких як Б. Басс, Дж. Джуліан, Г. Лебон, Г. Тард, Ф. Фідлер, З. Холландер та ін. А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко визначають, що в педагогічному аспекті лідер

(від англ. leader – той, який веде, керує) – це член колективу, який у важливих ситуаціях здатний помітно впливати на поведінку членів колективу, виявляти ініціативу в діях, брати на себе відповідальність за діяльність колективу.

Класична теорія стилів лідерства створена в 30-ті роки ХХ ст. К. Левінім. Він виділив три стилі:

– авторитарний (синонім директивний, вольовий) стиль базується на жорсткому способі управління, недопущенні ініціативи.

– демократичний – базується на колегіальності прийняття рішень, врахуванні думок і, за можливості, побажань підлеглих, передачі частини повноважень підлеглим. Це стиль заохочення, ініціативи.

– ліберальний (номінальний) стиль – керують підлегли, вказівки з боку керівника не надаються.

Саме керівник, який має навички застосування кожного з трьох стилів керівництва в конкретній ситуації в певній групі, може вважатися найбільш професійним як керівник чи лідер.

З метою перевірки гіпотези про вплив різних стилів лідерства на соціально-психологічний клімат у групі нами було проведено емпіричне порівняльне дослідження між учнями 7-А та 7-Б класів спеціалізованої школи № 187 м. Києва з поглибленим вивченням української та англійської мов, загальною кількістю тридцять чотири особи. Результати діагностики лідерських здібностей за методикою «Діагностика лідерських здібностей» (Є. Жариков, Є. Крушельницький), засвідчили, що серед учнів 7-А класу сильно виражені лідерські здібності лише у одного учня (6 %). Середньо виражені лідерські здібності спостерігалися у десятих учнів (59 %). Слабко виражені лідерські здібності виявилися у шістьох учнів (35 %).

Дослідження учнів 7-Б класу показало, що сильно виражені лідерські здібності присутні у двох дітей (12 %), тобто у даному класі існує два яскраво виражених лідера; середньо виражені лідерські здібності виявилися у тринадцятих дітей (76 %), тобто середній рівень притаманний більшості. Слабка вираженість лідерських здібностей спостерігалася також у двох дітей (12 %).

Наступна методика яка була використана «Діагностика схильності до певного стилю лідерства» (Є. П. Ільїн), з метою

вивчення схильності до певного стиля лідерства дозволила отримати наступні результати: серед учнів 7-А класу авторитарний стиль лідерства переважає у однієї дитини (5,9). Демократичний стиль виявився у дванадцятьох дітей (70,6). Ліберальний стиль лідерства виявився у однієї особи (5,9 %). Також були діти, у яких переважав змішаний стиль лідерства, а саме авторитарно-демократичний, що спостерігався у двох досліджуваних (11,7 %) і ліберально-демократичний, що виявився у однієї дитини (5,9 %).

Серед учнів 7-Б класу, авторитарного стилю не виявилось взагалі; демократичний стиль виявився у п'ятнадцятьох дітей (94 %); ліберальний стиль лідерства спостерігався у двох дітей (6 %). Дітей зі змішаним стилем лідерства не виявилось взагалі.

«Оцінка психологічної атмосфери в колективі» (А. Ф. Фідлера) дозволила діагностувати стан та особливості соціально-психологічного клімату в групі. Серед учнів 7-А класу шістнадцять учнів (90 %) вважають свій колектив дружлюбним та задоволені соціально-психологічним кліматом, який переважає у ньому. Лише одна особа (10 %) відзначила якості, які вказують на негативний соціально-психологічний клімат колективу. У 7-Б класі виявилися ідентичні результати.

Також було проведено постекспериментальне інтерв'ю, яке визначило, що учні 7-А класу, де наявний один лідер із авторитарним стилем, висловили більше побажань щодо підвищення згуртованості колективу, ніж у паралельному класі. Учні 7-Б класу, серед яких присутні два лідери, надали високу оцінку згуртованості в класі. Тому, за даними дослідження, можна сказати, що наявність двох лідерів позитивно впливає на соціально-психологічний клімат у колективі та його згуртованість.

Опрацювання літературних джерел та узагальнення результатів емпіричного дослідження дало змогу зробити такі висновки. Прояви лідерства у підлітковому віці визначається насамперед процесом самоствердження підлітка в групі однолітків. У ході проведеного емпіричного дослідження встановлено, що більшості з учнів притаманний середній рівень лідерських здібностей, що може пояснюватися тим, що для підліткового віку характерним є бажання займати лідерську позицію і бути першим. Слабко виражені лідерські якості також

наявні в групах, що може бути яскравим прикладом тих дітей, які є слабшими і до думки яких, як правило, не прислухаються або ж присутня інша причина, наприклад, занижена самооцінка, неприйняття себе, проблеми в сім'ї, негативний досвід спілкування тощо. Виявлено, що наявність як одного, так і двох сильних лідерів в групі позитивно впливає на соціально-психологічний клімат у колективі.

Встановлено, що структура групи за лідерськими якостями не є чинником соціально-психологічного клімату у колективі. Більшості учням притаманна позитивна оцінка соціально-психологічного клімату. Це обумовлено підвищеною значущістю для підлітків соціальних відносин у групі ровесників. Тому незважаючи на склад групи за стилями лідерства, учні намагаються підтримувати позитивну атмосферу в класі, аби не відчувати колективного непорозуміння. Поєднання стилів лідерства не впливає значною мірою на соціально-психологічний клімат групи, хоча виступає важливою складовою її розвитку та умовою соціальної взаємодії.

Лубчук Н. П., студентка 4-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: професор кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор *Романенко О. В.*

ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ РІВНЯ ТРИВОЖНОСТІ З ХАРАКТЕРОМ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Значні соціально-економічні перетворення та зміни ціннісних орієнтацій зумовлюють нині трансформацію відносин між людьми в соціумі, зокрема в сімейних стосунках. Сім'я – невід'ємний осередок суспільства, важливий соціальний інститут, від якого значною мірою залежить благополуччя людини. На психологічний клімат у сім'ї впливають соціально-економічні, екологічні, культурні, психологічні та інші чинники.